

Rola sektora rolniczego w gospodarce: Ocena wkładu rolnictwa w gospodarkę regionu i jego perspektyw na przyszłość.

1. Wstęp

Województwo kujawsko-pomorskie położone jest w środkowo-północnej części kraju. Liczy około 2 milionów mieszkańców, a najważniejszymi miastami są Bydgoszcz oraz Toruń (w przeciwieństwie do większości województw, w kujawsko-pomorskim nie ma jednej siedziby władz).

Jedną z cech charakterystycznych gospodarki regionu jest silnie rozwinięty sektor rolniczy, a także związany z produkcją rolną sektor chemiczny. Sprawia to, że województwo jest jednym z ważniejszych regionów z punktu widzenia polskiej produkcji rolno-spożywczej.

Niniejsze opracowanie stawia sobie za cel przedstawienie znaczenia rolnictwa dla gospodarki regionu. Tekst podzielony jest na cztery części: pierwsza z nich przedstawia podstawowe dane dotyczące rolnictwa w województwie kujawsko-pomorskim, druga ukazuje obecność spółek Skarbu Państwa (związanych z sektorem rolnym oraz produkcją chemiczną) dla regionalnej gospodarki, trzecia – przedstawienie wybranych aspektów funkcjonowania rolniczych podmiotów z sektora prywatnego. Ostatnia część ma na celu przedstawić potencjalne szanse stojące przed województwem.

2. Podstawowe dane o roli sektora rolniczego w gospodarce regionu

---

¹ Michał Adam Szymański – prawnik, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także Szkoły Prawa Słowackiego realizowanej na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz Szkoły Prawa Ukraińskiego realizowanej na Uczelni Łazarskiego w Warszawie. Aktualnie student Studiów Podyplomowych „Prawo Ochrony Środowiska” oraz Studiów Podyplomowych „Transformacja Energetyczno-Klimatyczna. Prawo Odnawialnych Źródeł Energii” na Uniwersytecie Wrocławskim oraz Studiów Podyplomowych „Prawo nowoczesnych technologii” na Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. W przeszłości związany m. in. z administracją publiczną (Ministerstwo Sprawiedliwości), sektorem rolnym (jako analityk prawny w Instytucie Gospodarki Rolnej) i medialnym (m. in. portalem Świat Rolnika) oraz licznymi organizacjami pozarządowymi. Autor licznych publikacji naukowych z zakresu nauk prawnych - w językach polskim, angielskim oraz włoskim.

Podstawowe dane na temat rolnictwa w regionie przedstawia Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2022. Powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej w 2020 roku to 1044,7 tys. ha, z czego 954,9 tys. ha stanowiły gospodarstwa indywidualne². Warto wskazać, że w 2021 roku istniały 331 ekologiczne gospodarstwa rolne z certyfikatem (5849 ha), a kolejne 76 znajdowało się w okresie konwersji (2971 ha)³. Powierzchnia zasiewów w czerwcu 2021 roku wynosiła 912,7 tys. ha⁴.

Kujawsko-Pomorski Fundusz Rozwoju wskazuje, że w wielu segmentach rolnictwa kujawsko-pomorskie zajmuje „wiodącą w skali kraju pozycję”. Przytacza dane Głównego Urzędu Statystycznego, według których województwo zajmuje w skali kraju:

- 1. miejsce w kraju w skupie pszenicy
- 1. miejsce w pogłowie gęsi
- 2. miejsce w powierzchni upraw buraka cukrowego
- 2. miejsce w zbiorach buraka cukrowego
- 2. miejsce w skupie buraka cukrowego
- 2. miejsce w plonach ziemniaka
- 3. miejsce w skupie ziaren zbóż podstawowych – ogółem
- 3. miejsce w plonach zbóż podstawowych z mieszankami zbóż
- 3. miejsce w skupie ziemniaków
- 4. miejsce w skali kraju w pogłowie trzody chlewnej
- 4. miejsce w pogłowie bydła – ogółem oraz w pogłowie cieląt poniżej 1 roku, młodego bydła (1-2 lata) i krów – ogółem⁵.

Powyższe dane wyraźnie wskazują, że region pełni niezwykle istotną rolę dla polskiego rolnictwa. Nie powinno to jednak dziwić – w strefie kujawsko-pomorskiej użytki rolne zajmują ok. 57%, z czego na grunty orne przypada 51%, a na użytki zielone 6,4%⁶.

---

² *Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2022*, Bydgoszcz 2022, s. 114.

³³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, s. 115.

⁵ <https://kpfr.pl/rolnictwo-kujawsko-pomorskie-2022/> [dostęp on-line: 13.12.2023].

3. Spółki Skarbu Państwa a rolnictwo województwa kujawsko-pomorskiego

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje kilka ważnych państwowych przedsiębiorstw. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na dwie spółki Skarbu Państwa, które mają kluczowe znaczenie dla polskiego rolnictwa.

W ramach Grupy Orlen funkcjonuje Anwil – jeden z największych pracodawców w regionie⁷. Spółka produkuje m. in. nawozy azotowe – saletrę amoniakową i saletrzak. Aktualnie, zgodnie ze strategią do 2030 roku, Orlen inwestuje 6 miliardów złotych celem rozbudowy trzeciej instalacji nawozowej, co zwiększyć ma produkcję nawozową spółki o ok. 50%, dzięki czemu wolumen produkcji zostanie zwiększony z 996 tysięcy ton do niemal 1,5 miliona ton nawozów w skali roku⁸.

Warto przypomnieć, że w sierpniu 2022 roku, w związku z wysokimi cenami gazu, kluczowe przedsiębiorstwa dla bezpieczeństwa żywnościowego, m. in. Anwil oraz Grupa Azoty, zdecydowały się wstrzymać produkcję nawozów. Sytuacja ta stanowiła duże zagrożenie dla całej branży rolnej⁹. Ostatecznie należąca Orlenowi spółka wznowiła produkcję, informując, że czyni to w celu zagwarantowania bezpieczeństwa żywnościowego¹⁰.

W województwie kujawsko-pomorskim znajduje się też siedziba Krajowej Grupy Spożywczej S.A. (działającej do 2022 roku pod firmą Krajowa Spółka Cukrowa S.A. oraz

---

⁶ Załącznik do uchwały Nr XXVIII/493/16 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2016 r. - Plan działań krótkoterminowych dla strefy kujawsko-pomorskiej ze względu na ryzyko wystąpienia przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} w powietrzu.

⁷ <https://anwil.orlen.pl/pl/o-firmie> [dostęp on-line: 13.12.2023].

⁸ Orlen odslania karty. Zainwestuje w Anwil dodatkowo 6 mld zł, <https://www.money.pl/gospodarka/orlen-odslania-karty-zainwestuje-w-anwil-dodatkowo-6-mld-zl-6946032209328896a.html>.

⁹ Przykładowo dla Instytutu Gospodarki Rolnej oraz portalu branżowego Świat Rolnika sytuację komentowała Agnieszka Maliszewska, dyrektor Polskiej Izby Mleka oraz wiceprzewodnicząca Cogeca – patrz: *Grupa Azoty i Anwil S.A. wstrzymują dostawy ciekłego CO₂ i suchego lodu. Branża mleczarska przetrwa?*, <https://youtu.be/RrhDpsInflQ?si=orFhHhU9gySKcUVX> [dostęp on-line: 13.12.2023]. Krytycznie o decyzjach obu spółek wypowiadała się Monika Piątkowska, prezes Izby Zbożowo-Paszowej – patrz: *M. Piątkowska, Decyzje Grupy Azoty i Anwilu destabilizują rynek. Jestem przerażona krótkowzrocznością rządu*, <https://swiatrolnika.info/opinie/blog/monika-piatkowska-jestem-przerazona-krotkowzrocznoscia-rzadu.html> [dostęp on-line: 13.12.2023].

¹⁰ <https://anwil.orlen.pl/pl/o-firmie/Dla-mediow/aktualnosci/2022/Sierpień-2022/ANWIL-wznawia-produkcje-nawozow-oraz-dostawy-surowego-CO2> [dostęp on-line: 13.12.2023].

posługująca się skrótem KSC Polski Cukier S.A.). W ramach Grupy istnieją zakłady zajmujące się produkcją cukru oraz wyrobów powstałych w trakcie jego wytwarzania i są to, między innymi, zakłady istniejące w kujawsko-pomorskim: oddział „Cukrownia Kruszwica”, „Cukrownia Malbork”, „Cukrownia Nakło”, a także zakład zajmujący się produkcją przetworów owocowo-warzywnych „Polskie Przetwory” we Włocławku¹¹.

4. Sektor prywatny a rolnictwo województwa kujawsko-pomorskiego

W przygotowywanym przez „Rzeczpospolitą” corocznym zestawieniu przedstawiającym 500 największych przedsiębiorstw w Polsce, regularnie odnaleźć można nie tylko wspomniane wyżej spółki Skarbu Państwa tj. Anwil oraz Krajową Grupę Spożywczą, ale również liczne prywatne spółki prawa handlowego z województwa kujawsko-pomorskiego. Wśród nich warto wskazać kilka z nich, które wywodzą się z branży rolnej, takie jak Frosta czy Agrolok. Ważną rolę odgrywały też Zakłady Tłuszczowe Kruszwica (zlikwidowane w 2022 roku) oraz Marwit (który zakończył działalność w 2021 roku i aktualnie jest wystawiony na sprzedaż¹²). Swoją siedzibę w Toruniu posiada Cereal Partners Poland Toruń Pacific, przedsiębiorstwo należące do spożywczego giganta Nestlé, w którym produkowane są płatki śniadaniowe.

Warto wskazać, że rozwijane są klastry, m. in. dotyczące inteligentnych specjalizacji. Są to Spizarnia Kujawsko-Pomorska, Agro Klaster Kujawy czy CUIAVIA¹³.

Warto też wskazać, że kujawsko-pomorscy rolnicy tworzyli pierwsze w III RP gospodarstwa ekologiczne, a także przetwórnictwo ekologiczne, takie jak wytwórnia makaronu BIO, Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowo-Produkcyjne Rolmięs czy Żywność Ekologiczna Bio FOOD. Liczba tych gospodarstw wciąż wzrasta¹⁴.

---

¹¹ <https://bip.kgssa.pl/1366,odzialy-i-zaklady> [dostęp on-line: 13.12.2023].

¹² <https://www.tygodnik-rolniczy.pl/uprawa/warzywa-owoce/marwit-na-sprzedaz-jego-cena-powala-za-ile-mozna-kupic-firme-2432939> [dostęp on-line: 13.12.2023].

¹³ *Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa*, Warszawa 2020, s. 100.

¹⁴ <http://www.aktywnawies.pl/rolnictwo-ekologiczne-w-województwie-kujawsko-pomorskim,n49,l1.html> [dostęp on-line: 13.12.2023].

5. Diagnozy na przyszłość

W „Diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej rolnictwa, obszarów wiejskich i przetwórstwa województwa kujawsko-pomorskiego z określeniem analizy SWOT” zawarta została analiza sytuacji rolnictwa i obszarów wiejskich regionu pod kątem mocnych i słabych stron oraz okazji i zagrożeń. Wśród silnych stron rolnictwa wskazano:

- Wysokie kwalifikacje rolników;
- Wysoką kulturę rolną;
- Zdobyte doświadczenie w pozyskiwaniu środków z funduszy unijnych;
- Doinwestowane gospodarstwa rodzinne;
- Wysoką intensywność produkcji rolniczej i sadowniczej;
- Wdrażanie nowoczesnych rozwiązań;
- Odnowiony park maszyn i urządzeń rolniczych;
- Dobre i urodzajne gleby;
- Zdrową i smaczną żywność wysokiej jakości;
- Stosunkowo korzystną strukturę agrarną gospodarstw rolnych w województwie.

Z kolei wśród silnych stron przetwórstwa rolno-spożywczego wymieniono:

- Duże zaplecze surowcowe dla przetwórstwa;
- Funkcjonujące zakłady przetwórcze o ugruntowanej na polskim rynku pozycji;
- Wysoką podaż produktów dobrej jakości do przetworzenia;
- Ciągłą poprawę jakości i bezpieczeństwa żywności;
- Zróżnicowaną produkcję roślinną i zwierzęcą umożliwiającą urozmaicenie oferty produktowej;
- Odradzanie się mniejszych zakładów przetwórczych;
- Wzrost inwestycji w przetwórstwie rolno-spożywczym oraz modernizację technologii produkcji;
- Wysoką jakość odżywczą i jakość żywności;
- Dobre położenie geograficzne województwa na mapie Polski;
- Fakt, iż województwo jest jednym z czołowych dostawców żywności na rynku krajowym.

Wskazano też na silne strony obszarów wiejskich, a są nimi:

- Korzystne położenie w odniesieniu do infrastruktury drogowej;
- Systematyczny rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej;
- Rosnącą świadomość i wykształcenie mieszkańców wsi;
- Zasoby przyrodnicze stanowiące atrakcję turystyczną;
- Dobrą organizację samorządów gminnych;
- Dobrą infrastrukturę;
- Rozwój gospodarstw oraz przedsiębiorstw na obszarach wiejskich;
- Rozwój technologiczny wsi;
- Zaangażowanie mieszkańców i producentów w tworzenie produktów regionalnych;
- Stosunkowo wysoki poziom aktywności społecznej znacznej części mieszkańców wsi¹⁵.

Przedstawione wyżej fakty świadczą o silnej pozycji rolnictwa w regionie i potencjale ku dalszemu rozwojowi. Chciałbym w tym miejscu wskazać na dwa kierunki które, w moim odczuciu, mogą pozytywnie wpłynąć na dalszy rozwój rolnictwa w regionie.

Z pewnością dobrym kierunkiem jest nawiązanie współpracy pomiędzy Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu a Kujawsko-Pomorskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Minikowie, która ma na celu wzajemne prace nad innowacjami w rolnictwie¹⁶. W moim odczuciu wartościową inicjatywą byłoby podjęcie działań – analogicznie jak to ma miejsce w województwie mazowieckim, gdzie Politechnika Warszawska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytut Geodezji i Kartografii, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Lotnictwa, Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie i Mazowiecki Park Naukowo-Technologiczny w Warszawie wspólnie realizują projekt mający na celu rozwój *smart villages*¹⁷. Takie inicjatywy, podejmowane przez instytucje samorządowe oraz uczelnie wyższe, mogą mieć pozytywny wpływ na rozwój gospodarki rolnej. Przykładowym

---

¹⁵ *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej rolnictwa, obszarów wiejskich i przetwórstwa województwa kujawsko-pomorskiego z określeniem analizy SWOT*, Minikowo 2019, s. 170-173.

¹⁶ <https://www.geo.umk.pl/wiadomosci/?id=29947> [dostęp on-line: 13.12.2023].

¹⁷ <https://www.smartvillageswm.uksw.edu.pl/> [dostęp on-line: 13.12.2023].

partnerem dla takiego projektu, oprócz UMK, mogłaby być Akademia Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, która już w tym momencie realizuje działania na rzecz wzmocnienia i rozwoju nowoczesnego rolnictwa, oferując studia podyplomowe „Zarządzanie i marketing w rolnictwie”¹⁸.

W „Analizie sytuacji społeczno-gospodarczej województwa” zwrócono uwagę na wartość rozwoju klastrów, które wpływają nie tylko na rozwój gospodarki, lecz także na promocję regionu. Autorzy wskazują, że Członkowie Spiżarni Kujawsko-Pomorskiej i Agro-Klaster Kujawy skutecznie promują wiedzę na temat kulinarnego dziedzictwa regionu¹⁹.

Zważywszy na postępującą transformację energetyczną oraz unijny plan osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 roku w kolejnych latach polska gospodarka będzie „zazieleniana”. Biogaz, zgodnie z Taksonomią, uznawany jest za jedno z odnawialnych źródeł energii. Biogaz rolniczy produkowany jest z biomasy takiej jak nawozy organiczne czy obornik i jedną z najkorzystniejszych lokalizacji dla biogazowni lokalizacje z dużą ilością gospodarstw rolnych. Rozwój biogazowni w województwie kujawsko-pomorskim może być zarówno korzystny dla inwestorów i rolników, jak i dla klimatu, a – przede wszystkim – wpisze się w wieloletnie plany dekarbonizacji polskiej gospodarki.

Jak wskazałem wcześniej – rolnicy z regionu byli, po 1989 roku, pionierami w rozwoju gospodarstw ekologicznych. Postawić można tezę, że w świetle trendów ekologicznych i rosnących oczekiwań po stronie klientów, by każdy produkt (a w szczególności produkty z sektora rolnego) były produktami powstałymi w zgodzie z regulacjami dotyczącymi ochrony środowiska oraz ochrony praw zwierząt, takie gospodarstwa mają szansę skutecznie docierać do klienta, często gotowego zapłacić wyższą cenę za produkt, jeśli powstał on w sposób ekologiczny. Rozwój takich gospodarstw może być szansą dla kujawsko-pomorskiej wsi, jednak wskazać należy, że w ostatnim czasie liczba takich gospodarstw malała. Jako jedną z przyczyn tego stanu rzeczy wskazuje się nadmierną biurokrację²⁰, co z pewnością powinno zostać przez ekspertów z zakresu prawa rolnego oraz prawa ochrony środowiska poddane szczegółowym analizom celem wysunięcia postulatów *de*

¹⁸ <https://podyplomowe.aksim.edu.pl/oferta-studiow-podyplomowych/zarzadzanie-i-marketing-w-rolnictwie/> [dostęp on-line: 13.12.2023].

¹⁹ *Op. cit.*, s. 101.

²⁰ L. Talaśka-Klich, *Chcemy jeść żywność bio, a gospodarstw ekologicznych ubywa. Także w województwie kujawsko-pomorskim*, <https://pomorska.pl/chcemy-jesc-zywnosc-bio-a-gospodarstw-ekologicznych-ubywa-takze-w-wojewodztwie-kujawskopomorskim/ar/c8-15347488> [dostęp on-line: 13.12.2023].

lege ferenda, które następnie mogłyby zostać wprowadzone w życie przez krajowego ustawodawcę.

Warto też wskazać, że w opinii ekspertów potencjał rolniczy województwa sprawia, że jest ono wręcz „predestynowane do rozwoju działalności rolniczej”, a jednocześnie posiada liczne walory przyrodnicze, które sprawiają, że istnieje silna podstawa ku rozwojowi regionalnej agroturystyki²¹.

---

²¹ S. Zawisza, K. Buczkowska, *Ocena działalności agroturystycznej w województwie kujawsko-pomorskim na tle innych regionów Polski*, „Zagadnienia doradztwa rolniczego”, 2015, nr 4, t. 82, s. 46.